

שיטות מחקר במדעי החברה (מתודולוגיה)

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	—	(18×2)	—	36 נקודות
פרק שני	—	(10×2)	—	20 נקודות
פרק שלישי	—	(11×4)	—	44 נקודות
			—	סה"כ
			—	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: (1) כתוב בצורה תמציתית ומדויקת.

(2) בתשובותיך השתמש במושגים שלמדת.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (36 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 1-4 (לכל שאלה 18 נקודות — סך הכול 36 נקודות).

במחקר שנערך בארצות הברית בדקו כמה זמן צרכו בני הנוער מדיה בשנים 1999-2009.

במחקר השתתפו למעלה מאלפיים צעירים בני 8-18. למחקר נדגמו בנים ובנות; לבנים, שחורים והיספאנים. המשתתפים היו תלמידים בבתי ספר ציבוריים, פרטיים וקהילתיים שנבחרו אקראית, ונדגמו מהם קבוצות גיל משני המינים. המשתתפים נדגמו לפי שיעורם באוכלוסיית ארצות הברית.

בקרב המשתתפים במחקר הופץ שאלון סגור בכל חמש שנים: בשנת 1999, בשנת 2004 ובשנת 2009.

בני הנוער נשאלו על צריכת מדיה שאינה קשורה ללימודיהם בבית הספר. המידע נאסף בתוך יומיים מחלוקת השאלון, זמן הצריכה נרשם בשעות ובדקות.

טבלה מספר 1: זמן ממוצע של צריכת מדיה ב"יום טיפוסי" (בשעות ובדקות) בשלוש תקופות:

שנה	סוגי מדיה		
תוכן טלוויזיה	3:47	3:51	4:29
מוזיקה / שמע (אודיו)	1:48	1:44	2:31
מחשב	0:27	1:02	1:29
משחקי וידאו	0:26	0:49	1:13
חומר מודפס (ספרים, עיתונים וכדומה)	0:43	0:43	0:38
סרטים (צפייה בבתי קולנוע)	0:18	0:25	0:25
סך הכול זמן צריכת מדיה	7:29	8:33	10:45

במסגרת המחקר השוו החוקרים בין מידת צריכת המדיה של התלמידים ובין כישוריהם החברתיים וההישגים שלהם בלימודים. בני הנוער, צרכני המדיה, מוינו לשלוש קבוצות: א. "משתמשים כבדים" (תלמידים שצרכו מעל 16 שעות מדיה ביום); ב. "משתמשים מתונים" (3-16 שעות ביום); ג. "משתמשים קלים" (פחות מ-3 שעות ביום).

טבלה מספר 2: הישגים בלימודים וכישורים חברתיים של "משתמשים כבדים", "משתמשים מתונים" ו"משתמשים קלים" במדיה (באחוזים):

הישגים וכישורים	רמת השימוש במדיה	"משתמשים כבדים"	"משתמשים מתונים"	"משתמשים קלים"
הישגים בלימודים				
ציונים גבוהים		51%	65%	66%
ציונים נמוכים		47%	31%	23%
כישורים חברתיים				
בעלי חברים רבים		93%	91%	91%
ביחסים טובים עם ההורים		84%	90%	90%
משועממים לעיתים קרובות		60%	53%	48%
נקלעים לצרות לעיתים קרובות		33%	21%	16%
עצובים או לא שמחים לעיתים קרובות		32%	23%	22%

ענה על שתיים מן השאלות 1-4:

1. א. ציין את המשתנה התלוי ואת המשתנה הבלתי תלוי בטבלה מספר 1. (9 נקודות)
 ב. מה אפשר להסיק על הקשר בין המשתנים מטבלה מספר 1?
 בסס את דברך באמצעות שני נתונים מטבלה מספר 1. (9 נקודות)
2. א. יש הטוענים ששימוש רב במדיה אינו תורם לאיכות החיים.
 הבא שני נתונים התומכים בדעה זו מטבלה מספר 2. (9 נקודות)
 ב. הסבר מהי דגימה בשכבות, וכיצד היא שימשה את החוקרים בבניית המדגם למחקר. (9 נקודות)

3. א. מהו מדגם מייצג?

האם המדגם במחקר הוא מדגם מייצג? נמק את תשובתך על פי הקטע. (9 נקודות)

ב. האם לדעתך המחקר המתואר בקטע הוא מחקר מדעי? בסס את תשובתך על שני מאפיינים של המחקר המדעי.
(9 נקודות)

4. א. באיזה סוג של שאלה (ישירה או עקיפה) השתמשו לדעתך במחקר המתואר בקטע כדי לבדוק כמה זמן

צרכו התלמידים מדיה? נמק את תשובתך. (9 נקודות)

ב. באיזה סולם מדידה השתמשו כדי לבדוק את המשתנה "רמת השימוש במדיה"? נמק את תשובתך.
(9 נקודות)

פרק שני (20 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 5-8 (לכל שאלה 10 נקודות).

5. במחקר מדעי נבדק אם יש קשר בין מצב כלכלי ובין תחושת לחץ בעבודה אצל נשים. במחקר נמצא מתאם של -0.33 .
הסבר את התוצאה שהתקבלה במחקר.
6. רבים מתלוננים על אלימות בבתי הספר. במשרד החינוך החליטו לחקור את הנושא.
הסבר מהי הגדרה אופרציונלית, והצע הגדרה אפשרית למשתנה "אלימות בבית הספר" (על ההגדרה לכלול שני מרכיבים לפחות).
7. חוקר החליט לבדוק את המשתנה "מספר התקליטורים (דיסקים) שיש לאדם". כדי לבדוק זאת הוא כתב שאלון ובו שאל "כמה תקליטורים, בממוצע, בחודש יש ברכבך?".
נניח שעוד חוקרים יחליטו להשתמש באותו כלי המחקר, האם תהיה מהימנות בין החוקרים? נמק את תשובתך.
8. מורה בתיכון החליט לבדוק אם יש קשר בין ממוצע ציוני הבגרות של תלמידיו ובין רמת שביעות הרצון שלהם ממנו בתפקיד מורה. המורה מצא שממוצע ציוני הבגרות של תלמידיו הוא 85 בשתי הכיתות שהוא מלמד. בכיתה אחת סטיית התקן היא 5, ובכיתה האחרת סטיית התקן היא 10.
הסבר מהו ממוצע, והסבר את ההבדל בין שתי סטיות התקן.

פרק שלישי (44 נקודות)

ענה על ארבע מן השאלות 9-16 (לכל שאלה 11 נקודות).

סוציולוגיה

9. הצג הבדל אחד בין תצפית ישירה ובין תצפית מונחית (ממוקדת).
באיזו שיטה היית בוחר להשתמש בביצוע של מחקר כמותי? נמק את תשובתך.
10. קנצלרית גרמניה (ראשת הממשלה של גרמניה), אנגלה מרקל, היא אחת מן הנשים היחידות בעולם שהגיעו למעמד בכיר כל כך. את רוב התפקידים הציבוריים הבכירים במדינה ממלאים גברים.
הסבר מהי "תקרת הזכוכית" ומהו "תת־ייצוג". הדגם מושגים אלה מן הפתיח.

פסיכולוגיה/אינטליגנציה

11. הסבר את המושג "גיל שכלי"? הצג מהי הנוסחה לחישוב מנת משכל על פי סימון-בינה.
12. הסבר מדוע הוסיף החוקר וקסלר למבחן האינטליגנציה חלק ביוצעי (נוסף על החלק המילולי שכבר היה).
הצג שתי משימות ("תת־מבחנים") מן החלק המילולי של מבחן וקסלר ושתי משימות מן החלק הביצועי של המבחן.

מדעי המדינה

13. הצג ארבע צורות של המשטר כפי שהן באות לידי ביטוי ב"רוח החוקים" מאת מונטסקייה.
14. הצג שניים ממאפייני הפשיזם.
בתשובתך הסתמך על המאמר "הפשיזם כתרבות פוליטית חלופית" מאת ז' שטרנהל.

כלכלה

15. א. מהו הקשר בין רמת ההשכלה ובין היקף האבטלה? (7 נקודות)
ב. הצג והסבר שתי פעולות שהממשלה יכולה לנקוט כדי לצמצם את היקף האבטלה במשק. (4 נקודות)
16. א. הגדר מהו קו העוני, ומהי תחולת העוני. (6 נקודות)
ב. הצג שני מאפיינים של עניים בישראל. (5 נקודות)

בהצלחה!